Калейдаскоп

кастрычнік 2022

Школьная газета №2 (42)

“Наша мова для нас святая, бо яна нам ад Бога даная”

Ф. Багушэвіч

Паэты і пісьменнікі пра мову

Калейдаскоп
кастрычнік 2022

Мова матчына

Мова матчына!
Гучная, звонкая,

Ты ўвайшла ў маё сэрца даўно,
То шапочаш бярозкаю тонкаю,
То шуміш залатой збажынай.

То звініш жаўруковаю песняю
Над абсягам прыціхлых палёў,
Ручаінамі звоніш прадвеснімі,
То курлычаш жальбой жураўлёў.

Набіралася моцы стагоддзямі,
Прыгажэла, мужнела, расла.
Не гублялі цябе, не знаходзілі –
Ты заўжды ў нашых сэрцах была ***(У. Ляпёшкін).***

Народныя традыцыі

Калейдаскоп
кастрычнік 2022

Дзясяты месяц году ў грэгарыянскім календары, другі месяц восені, мае 31 дзень. Назва паходзіць ад слова «кастрыца» (кастра): нашы продкі ў гэты час часалі, трапалі лён і каноплі, з якіх ападала шмат кастры. Усе святкаванні гэтай пары— нібы кароткія перадышкі ва ўмовах падрыхтоўкі да зімы. Асноўнае свята ў кастрычніку — Пакровы. Сяляне стараліся да яго закончыць палявыя работы. Пакровы заўсёды чакалі, бо тады было менш работы.

З **сёмага па чатырнаццатага кастрычніка** — тыдзень перад святам Пакрова, «бабіна лета» . Звычайна на Беларусі ў гэтыя дні ўсталёўваецца прыгожае надвор’е, і пагоднасць дзён увасабляе такім чынам шчасце «бабуль».

9 кастрычніка. Іван Багаслоў (Багуслаў). Гэты дзень – мяжа ўсім шанаванням дбайнага земляроба, бо зямля атрымлівае за свае дары нябеснае благаславенне на спакой да самае вясны. Няўпраўнасць гаспадара дакаралася ў народзе: «Хто не дасее да Івана Багаслова, той не варты добрага слова». Галоўнай жа прыкметай дня быў пачатак восеньскіх вяселляў – сваццi i жанiхi дамаўляліся пра дзяўчат на выданні, што гучыць у прыказцы: «Іван Багуслаў дружкі разаслаў».

10 кастрычніка. Савацей, Калістрат, Марк, Арыстарх, Ігнат. У імені Францішак з каталіцкага календара шукалі асацыяцый з апусцелым на гэтую пару полем, што і адзначана ў вуснай народнай творчасці: «На святога Францішка шукае зярнят у полі мышка».

14 кастрычніка. Пакроў (Пакравы, Пакрова). Само слова праваслаўная царква тлумачыла літаральна: пакроў (пакрывала) Божай Маці. У народнай жа трактоўцы гэта паняцце атрымлівала куды больш шырокі сэнс, ахопліваючы самыя розныя прыкметы прыроды: «Святы Пакроў накрыў зямлю жоўтым лістом, маладым сняжком, ваду лёдам, пчалу мёдам», «…рыбу луской, дрэва карой, птаху пяром, дзеўку чапцом»; «Святэй Пакроў стагі пакрыў: першы стажок драніčкамі, другі стажок саломкаю, трэці стажок белым снегам». Гаварылі, што зіма закрывае лета, а Бог пячатае зямлю пасля Пакрова, і да вясны ніхто не можа знайсці скарбаў. На Віцебшчыне існаваў звычай пячы на свята пірог і абыходзіць з ім усе гаспадарчыя будыніны, прыкладаючы да кожнае страхі, каб буры, што пачынаюцца ад Пакрова, не разбуралі стрэхі. Прыгадаем, што абыходзілі з хлебам палеткі вясною і менавіта на Юр’я, калі зямля «адмыкаецца» ад сіл, якія скавалі яе.

Народныя традыцыі

Калейдаскоп
кастрычнік 2022

14 кастрычніка. Пакроў (Пакравы, Пакрова). Юр'е і Пакроў яднаюцца між сабою тым, што з першым звязаны выган жывёлы пасля зімы, а з другім — пачатак зімавання скаціны ў хляве («Пакрова — зарыкала ў хляве карова»). На Пакроў трэба было закласці ў яслі корму, нават калі жывёла была сытая: «На Пакровы дай сена карове». Дзякуючы фанетычнай сугучнасці свята Пакрова сабрала шмат прыкмет і парадаў, звязаных з каровамі: «Прыйшла Пакроўка — не дала малака кароўка» (г. зн. запускаецца) або — у дачыненні да нерухавага гаспадара: «Хто сее на Пакрове — не будзе мець чаго даць карове». Пакроў лічыўся надзейным паказчыкам прагнозаў надвор'я на даволі аддаленыя дні і нават на цэлыя поры года: «Калі да Пакрова дня снег не пакрые зямлю, то і на Каляды не будзе снегу»; «Якое надвор'е ў дзень Пакрова, такое яно і будзе ўсю зіму да вясны»; «Калі да Пакроў не было снегу, не будзе яго яшчэ дзве нядзелі»; «Калі ад Пакроў да свята Усіх Святых (1 лістапада) краты зямлю точаць, то зіма будзе снежна і марозліва». Асабліва пільна сачылі на Пакрова за напрамкам ветру: з якога боку ён быў у гэты дзень, з таго боку ён павінен дзьмуць галоўным чынам і ў бліжэйшую зіму. Зыходзячы з таго пераканання, што поўдзень заўсёды нясе цяпло, а поўнач — холад, сцвярджалі, што паўночны пакроўскі вецер прадказвае суровую зіму, а паўднёвы — мяккую, гнілую. Калі ж з раніцы задзьме ўсходні вецер — зіма будзе маласнежная, заходні — наадварот, вельмі снежная.

Наступала пара восеньскіх вяселляў. У народзе казалі: «Ад Пакрова ўжо дзеўка гатова». З марамі пра замужжа дзяўчаты прасілі святы Пакроў пакрыць іх галаву вянком (чапцом): «Пакравы прыйдуць — дзеўцы галаву накрыюць». Калі ж вяселле на гэты раз абмінала хату, то «Праходзіць Пакрова — раве дзеўка, бы карова».

14—21 кастрычніка. Тыдзень пасля Пакрова. У некаторых мясцінах Беларусі называўся «дзявоцкае лета» ў адрозненне ад «бабінага». Усе дні размяркоўвалі між дзеўкамі і дзяўчынкамі, якіх ужо прынялі «ў дзеўкі», і варажылі пра добры характар будучых маладух. Калі дні стаялі пагодныя, сонечныя, значыць, і характар у дзяўчат павінен быць людскі, ласкавы. Далікатныя абмеркаванні і размовы змушалі дзяўчат, якім не зашкодзіць, удумліва глянуць на сябе і на свой нораў.

31 кастрычніка. Дзень Лукі, называлі яшчэ прысвяткам іканапісцаў. Паўсюль спраўляліся восеньскія вяселлі, шчаслівыя сваты задаволена канстатавалі: «На Лукаша — дзеўка наша». Адзначаны ў той жа дзень Юльян лічыўся захавальнікам малых дзяцей.

Займальны матэрыял

Папулярызацыя беларускай мовы

Калейдаскоп
кастрычнік 2022

Свята паэзіі «З Купалам у сэрцы жывём»

6 кастрычніка ў межах «Адзінага дня беларускага маўлення» ў **7 «Б»** класе адбылося свята паэзіі **«З Купалам у сэрцы жывём».** Вучні выразна чыталі вершы, урыўкі з паэм беларускага паэта Я. Купалы. Пясняр з’явіўся на свет 140 гадоў назад, але напісанае ім актуальна і сёння. Радасна, што мерапрыемства, прысвечанае роднай мове, пакінула светлы след у душы кожнага.

Настаўнік беларускай мовы і літаратуры Лістраценка Т.М.

Папулярызацыя беларускай мовы

Калейдаскоп
кастрычнік 2022

Гульня «Восень-чарадзейка»

13 кастрычніка ў рамках беларускамоўнага чацвярга ў школьнай бібліятэцы адбылася **гульня «Восень-чарадзейка».**

У ходзе мерапрыемства школьнікі чыталі і абмяркоўвалі вершы пра восень: В. Вярбы “Восень”, Я. Купалы “Лістапад”, П. Броўкі “Надыход восені”. Дзеці ўдзельнічалі ў конкурсах “Прыбяры ўраджай”, “Колеры восені”, “З якога дрэва лісток”, адгадвалі загадкі, успаміналі народныя прыкметы пра восень.

Мерапрыемства прайшло цікава, займальна і пазнавальна.

Настаўнік беларускай мовы і літаратуры Маргунова В. В.

Юбілейныя даты

Іван Мікалаевіч Пташнікаў — беларускі пісьменнік. Заслужаны работнік культуры Беларускай ССР (1983). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Якуба Коласа (1978) за аповесць «Найдорф».

Нарадзіўся 7 кастрычніка ў вёсцы Задроздзе Лагойскага раёна Мінскай вобласці. Скончыўшы ў 1951 годзе Плешчаніцкую беларускую сярэднюю школу, Пташнікаў паступіў у Беларускі тэатральны інстытут на акцёра. Але не вучыўся, вярнуўся дамоў. У 1952 годзе паступіў на аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Скончыў у 1957 годзе. Працаваў у Дзяржаўным выдавецтве БССР (1957-1958), часопісах «Маладосць» (1958-1962), «Полымя» (1962-1995).

У 1957 годзе, калі Іван Пташнікаў быў яшчэ студэнтам апошняга курса, у часопісе «Полымя» была надрукавана аповесць «Чачык». Менавіта з гэтай аповесці пачынаецца яго творчая біяграфія. Пасля з’яўляюцца іншыя новыя творы пісьменніка. Яны склалі першую кнігу апавяданняў і аповесцей «Зерне падае не на камень» (1959).

Асаблівае месца ў творах Івана Пташнікава займае тэма вайны. Апавяданні «Алёшка», «Алені», «Бежанка», «Эфка» пра падлеткаў, якія сталелі ў выпрабаваннях вайны і першых пасляваенных гадоў. У аснову аповесці «Тартак» (1967) пакладзены канкрэтны фактычны матэрыял: трагічны лёс вёскі Дальва, якая была спалена фашыстамі разам з людзьмі за сувязь яе жыхароў з партызанамі. Паводле сцэнарыя аўтара ў 1973 годзе зняты аднайменны фільм на Беларускім тэлебачанні. Аповесць «Найдорф» (1975, Дзяржаўная прэмія Беларусі імя Я. Коласа ў 1978 годзе) прысвечана апошнім дням, нават гадзінам вайны, вайны партызанскай, і першым дням міру на гэтай зямлі. Тэма беларускай вёскі 1960-80-х гадоў, духоўны свет селяніна-працаўніка, яго сувязь з зямлёю і прыродай адлюстравана ў раманах «Мсціжы» (1970) і «Алімпіяда» (1985).

У 2005 годзе І. Пташнікаў перажыў інсульт, пасля гэтага не мог сам хадзіць і з дому яго выводзілі толькі ў шпіталь. Меў творчыя задумы, даваў інтэрв’ю, але, з уласных словаў, не меў сіл пісаць. Памёр 28 ліпеня 2016 года ў сваёй кватэры ў Мінску. Пахаваны на Паўночных могілках Мінска.

Юбілейныя даты

Леанід Васільевіч Дранько-Майсюк — беларускі паэт, празаік, публіцыст. Член Саюза пісьменнікаў СССР (1984). Лаўрэат прэміі «Залаты апостраф» (за нізку апавяданняў у часопісе “Дзеяслоў” (2005).

Нарадзіўся 10 кастрычніка 1957 года ў працоўнай сям’і ў горадзе Давыд-Гарадок Столінскага раёна Брэсцкай вобласці. Нарадзіўся ў рабочай сям’і. Дзед — Мікалай Дранько, яўрэйскага паходжання, працаваў шаўцом у арцелях у Давыд-Гарадку. Мясцовыя жыхары звалі паміж сабой Мікалая таксама яшчэ і Майсюк. Яго сына Васіля (бацька Леаніда, нар. у 1931 г.) запісалі ў царкоўную кнігу Дранько-Майсюком па мянушцы бацькі. Пасля вайны, калі выпісвалі савецкія дакументы на падставе царкоўных запісаў, Васілю выдалі пасведчанне аб нараджэнні з прозвішчам Дранько-Майсюк. Леанід Дранько-Майсюк скончыў Давыд-Гарадоцкую СШ № 2 (1974), працаваў на Давыд-Гарадоцкім заводзе слясарна-мантажных інструментаў. У 1975 г. паступіў на завочнае аддзяленне паэзіі Літаратурнага інстытута ў Маскве. У 1976—1978 гг. служыў у Савецкай Арміі. Пасля дэмабілізацыі перавёўся на стацыянарнае аддзяленне Літінстытута, які скончыў у 1982 г. У гэты перыяд (у 1980 г.) пазнаёміўся з будучай жонкай, масквічкай Вольгай. У 1982—2002 гг. — рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура». Са жніўня 2002 г. — на вольнай працы.

Дэбютаваў вершамі ў столінскай раённай газеце «Навіны Палесся» ў 1972 г., у рэспубліканскім друку ў 1975 г. (газета «Чырвоная змена»). Аўтар 16 кніг, у тым ліку зборнікаў паэзіі «Вандроўнік» (1983), «Над пляцам» (1986), «Тут» (вершы, паэмы, эсэ, 1990), «Пра тое, як я…» (13 несур’ёзных апавяданняў, 1992), «Акропаль» (паэзія, эсэ, 1994), «Стомленасць Парыжам» (вершы і эсэ, 1995), «Месца і свет» (вершы, 2000), «Паэтаграфічны раман» (вершы, проза, 2002), «Вершы. Каханне. Проза» (выбранае, 2003), «Белая вежа» (разам з Юрыем Кабанковым; вершы, лісты; Уладзівасток, 2004), «Цацачная крама» (кніжка для вялікіх і малых, 2008), «Анёлак і я» (апавяданне, 2009), «Кніга для спадарыні Эл» (проза, вершы, п’еса, 2012), “…Натуральны, як лінія небасхілу” (архіўная аповесць пра Максіма Танка, Мінск, “Кнігазбор”, 2017). Асобныя вершы Л. Дранько-Майсюка пакладзены на музыку.

Літаратурная старонка

Калейдаскоп
кастрычнік 2022

Восень, восень залатая

Восень, восень залатая
Сее радасць на зямлі,
Хмарка ў сінім небе тае,
Мкнуць у вырай жураўлі.
Ніткай срэбнай павуцінне
Ў косах сонейка блішчыць.
Што за цуднае зіхценне!
Што за ціш вакол стаіць!
Я іду лясною сцежкай,
Як па мяккім дыване.
Восень з ветлівай усмешкай
На спатканне выйшла мне.
Ярка, хараша прыбрала
Ўсюды дрэвы і кусты
І зямлю памалявала
Ў колер жоўта-залаты.
С. Новік-Пяюн

Цікава ведаць

Цікава ведаць

Калейдаскоп
кастрычнік 2022

Рэдактар Юрчанка С.А.